

PLAKÁT

MÉDIUM PLAKÁT

KONTEXT VZNIKU A ROZMACH

PRVNÍ VELKÉ OSOBNOSTI
PLAKÁTOVÉ TVORBY

PLAKÁT JE JEDNA Z NEJPŮVODNĚJŠÍCH A NEJRANĚJŠÍCH FOREM REKLAMY

POSTER - TROCHA ETYMOLOGIE

01a_blank poster

- POSTING -> vysílání (informace, sdělení)
- POST = veřejné místo
- tedy když se nějaká informace zveřejňuje na veřejném místě na plochem formátu = POSTER

PLAKÁT OVLIVNIL CELÝ OBOR TYPOGRAFIE

- přichází s novým požadavkem „být čten z velké vzdálenosti“
- funkce plakátu si vyžádala výrobu a aplikaci nových velkých písmen – často ze dřeva, inspiruje k tvorbě nových písem (kov na výrobu titulkových velkých znaků nebyl vhodný kvůli jeho váze a cenně)
- skvělí typografové vždy vysoce hodnotili plakát, jako nejefektivnější způsob pro:
  - komunikaci s veřejností
  - prezentaci typografie jako oboru
  - ovlivňování vizuálního vkusu společnosti

HISTORICKÉ A SPOLEČENSKÉ OKOLNOSTI VÝVOJE PLAKÁTU

VYNÁLEZ LITOGRAFIE:

obr 02a_litograficky kamen

- **1798** byla vynalezena technika pro reprodukování obrazu a ilustrace
- forma obrazu nyní disponuje dokonalou technikou pro své šíření
- obraz získává konečně stejné možnosti reprodukování jako slovo
(tištěné slovo se mohlo šířit již 300 let díky technice knihtisku, rok 1440)

obr 02b_wiliam caxton1

obr 02c_wiliam caxton2

- další mezník roku **1837**, vynález barevné litografie (chromolitografie Godefroy Engelmann)

obr 03a_Theater poster 1884

obr 03b_chromolitography-coca-cola

- litografie měla od počátku sloužit člověku, pomáhat osvětě a šíření zpráv a informovat o novinkách

PRŮMYSLOVÁ REVOLUCE:

obr 04a_Gare Saint Lazare, Claude Monet

obr 04b_strojovna

obr 04c_prumyslovy litograficky stroj

- postupná změna během 18.-19. století
- nový zdroj energie (uhlí), zásadní proměna sektoru zemědělství, výroby, těžby a dopravy
- zdokonalení parního stroje (princip znám již v 1. století našeho letopočtu)
- přechod od ruční výroby v manufakturách k tovární strojní velkovýrobě > neboli **industrializace**
- proces industrializace započat v ekonomicky vyspělé Velké Británii
- člověk získal s „novým“ parním pohonem nevídaný zdroj síly:
  - masová produkce nových výrobků -> vzrůstající potřeba propagace kvůli obchodu
  - větší možnosti zpracování kovových dílů -> konstrukce dokonalejších tiskových lisů

KDE SE NAPLNO ROZVÍJÍ FENOMÉN PLAKÁTU?

- PAŘÍŽ je bohaté a rozmařilé hlavní město tehdejší Evropy, město například určuje módní trendy pro zbytek Evropy
  - plakát zde získává ideální publikum – početnou střední vrstvu obyvatel, která si chce užívat a bavit se
- obr 05_paris poster
- početná střední vrstva vytváří silnou poptávku:
    - po novém moderním zboží (plakáty propagují výrobky)
    - po kulturním vyžití (plakáty propagují divadlo, solóny, kabarety)

PROČ SE PRÁVĚ V ULICÍCH PAŘÍŽE MASIVNĚ ROZŠÍŘUJE FENOMÉN PLAKÁTU?

- masivní urbanistická přestavba – vznikají zde široké a prostorné uliční bulváry

obr 06a_Boulevard des Capucines (Claude Monet)

SITUACE V PAŘÍŽI PŘED MASIVNÍ URBANISTICKOU PŘESTAVBOU

obr 06a_paris before haussmann

- centrum města obývala především chudina
- bohatší vrstvy opouštěly centrum města a obývaly okrajové části
- postupné zchudnutí centra a koncentrace obyvatel > přeplněné ulice

OŽIVENÍ PAŘÍŽE - BARON HAUSSMANN

obr 06c_baron haussmann

- hlavním iniciátorem přeměny města je Baron Haussmann
- realizoval velkolepou přestavbu středověkého města na město vzdušné s otevřenými bulváry a třídami
- stavba kanalizace, úpravy fasád domů, zásobování vodou

06d_Camille_Pissarro

- druhá polovina 19. století se v Paříži nazývá „La Belle Époque“ (Krásná doba).

ŽIVOT V PAŘÍŽI VE 2. POLOVINĚ 19. STOLETÍ

06e_paris-svetova vystava 1889

- uskutečnění Světové výstavy roku 1889
- vybudování Eiffelovy věže (pro Světovou výstavu)
- nové budovy rámuji bulváry > eskalace cen > vysoké nájem > ekonomicky nucený přesun chudiny do okrajových částí města
- díky širokým bulvárům se prostor otevírá a zrychluje
- zároveň probíhá demografická exploze (v Paříži nárůst o 1 milion obyvatel za 50 let)
- stovky a stovky barevných litografií ožíví město → od této doby budou obraz a typografie natrvalo ovlivňovat tvář ulice
- vynálezce litografie A. Senefelder se dožil ve 20. letech 19. století obrovského rozmachu litografie
- Pařížský koncept přestavby později převzala jiná města Evropy

06f_paris boulevard01

ROLE NOVÉHO MÉDIA V MODERNÍ DOBĚ (20. LÉTA 19. STOLETÍ)

obr07_lepic plakatu

- svět je plný událostí, zboží, novinek a nápadů, patentů
- objev nového obrazového média – **fotografie 1839**
- je vyhlášen patent na **Plakátovací sloup 1824** – novinka zavedená v Londýně, nebyla to statická reklama
- původně se vozil na káře jako pohyblivá reklama
- plakátování je nejrychlejší způsob veřejného oznámení – v Londýně je již roku **1839 založena první Plakátovací společnost pro inzerci a reklamu**
- výroba a obchod pronikly hluboko do lidských vztahů, ovlivnily životní styl i uměleckou fantazii
→ obrazy na plakátech jsou totiž určeny širokým středním vrstvám, musí vyhovovat jejich vkusu a nenáročné představivosti
- ulice je výrazně dynamičtější: hluk, kouř, pohyb, chodci, davy → právě pro chodce je stvořen plakát
- **přichází člověk s novou profesí**: lepič plakátů se štětkou na dlouhé tyči

PRVNÍ OSOBNOSTI PLAKÁTU

JULES CHÉRET (1836–1932)

obr 08a_cheret

- proměnil do té doby pouhou informativní vývěsku na umělecký plakát s vysokými estetickými nároky
- bytostný ilustrátor a pozorovatel života, mistr zábavy
- v roce 1889 je mu udělen řád Čestné legie

obr 08b_cheret poster

FIGURA ŽENY VSTUPUJE NA PLAKÁT

- žena je hlavní a nejčastější postavou plakátů, neboť reklama cílí primárně na ně
- Chéret poprvé využívá ženu a její elegance/půvabu pro potřeby moderní reklamy

obr 08c_cheret poster2

HLAVNÍ ZNAKY CHERETOVA PLAKÁTU

- není to virtuózní kresba nebo malba → Chéret jen mistrně a svižně tlumočí styl doby, módy a ulice
- používal jen čisté základní barvy → tyto plakáty i po létech září zvláštní svěžestí
- tvořil plakáty spíše líbivé než nápadité

H. T. LAUTREC

obr 09a_lautrec

Henri-Marie-Raymond de Toulouse- Lautrec Monfa

- narozen 1864, pocházel z významného šlechtického rodu hrabat z Toulouse

BĚHEM SVÉHO ŽIVOTA (37 LET) VYTVOŘIL:

- 737 olejomalb
- 275 akvarelů,
- 5 084 kreseb
- 359 litografií (53 vícebarevných a 306 jednobarevných)

ŽIVOTNÍ SITUACE

- v rodě byly časté sňatky mezi blízkými příbuznými (měly zabránit drobení a štěpení rodinného majetku)
> vlastní rodiče byli bratranec a sestřenice
- trpěl vzácnou poruchou kostí (dvě hypotézy: geneticky, syfilida)
- výška v dospělosti 152 cm
- opakované úrazy nohou (během roku zlomenina obou stehenních kostí)

UMĚNÍ JAKO ÚNIK

- „Svou situaci řeší tak, že se obrní humorem, malířstvím a nestřídmostí,“ (Julia Freyová)
- první učitel malby René Princeteau – hluchoněmý
- „...mít jen o něco delší nohy, nikdy bych nemaloval!“ (Lautrec)

ŽIVOT NA MONTMARTRU

obr 09b_montmartre

- 1884 se stěhuje na Montmartre, kde se setkává s lidmi na pokraji společnosti
- je fascinován a přitahován bohémským životem v kabaretech, kavárnách, veřejných domech
- tedy i do jeho obrazů vstupuje jistá obscénnost, která nebyla v souladu s tehdejší „oficiálně povolenou“ morálkou

obr 09c_u mrtvé krysy

- maluje lesbičky v podniku “U mrtvé krysy” → své obrazy označuje pseudonymem
- živě se zajímal o velké aféry celebrit (bulvár), obdivoval cyklistiku, vyhledával přítomnost slavných hvězd pařížského divadla, znal rub a líc své doby, znal Pařížské podsvětí

PRVNÍ PLAKÁT S NOVÝMI ATRIBUTY

obr 09d_moulin rouge

- svou geniální řadu plakátů zahajuje prvním plakátem pro tančírnu Moulin Rouge – ačkoliv nikdy předtím Lautrec plakáty nedělal

NOVÁ FORMA PLAKÁTU - NOVÉ PRINCIPY

obr 09e_plakat moulin rouge

- důraz na rychlou čitelnost, velké titulky, málo textů
- úsporný a sdělný výraz → žádná narativní ilustrace jako u Chéreta
- výtvarná zkratka (stylizace)
- novinka multiplikace slov v typografii: třikrát za sebou opakuje titul → dnes to je základní klišé každé reklamy (principy televizní reklamy a opakování sloganu)
- v jeho plakátech ještě najdeme ohlas secese (organické ornamentalizující křivky), ale i počátky moderního umění

LAUTREC, ÚSPĚŠNÝ TVŮRCE PLAKÁTŮ

obr 09f_ambassadeur

- právě plakát učinil Lautrecka známým ještě dříve, než bylo uznáno jeho malířské umění
- věhlas si Lautrec získal již prvními plakáty na tančírnu Moulin Rouge
- když se poprvé objevil na ulicích jeho plakát pro tančírnu Moulin Rouge, lidé se zastavovali a se zájmem luštili signaturu tvůrce plakátu

PLAKÁTY PRO TURNÉ MAY MILTONOVÉ

obr 09g_May Milton

- nejvyšší možná výtvarná redukce a syntéza
- tento plakát měl pověšen v ateliру sám Pablo Picasso
- plakát jako médium získává díky Lautrecovi atributy (znaky), které se upatňují i dnes

V ROCE 1895 VYPUKNE V PAŘÍŽSKÝCH ULICÍCH DALŠÍ SENZACE

- nově vylepený plakát se stane přes noc velkou událostí, která nečekaně zaskočí obyvatele Paříže
- autor tohoto plakátu natrvalo vstoupí do historie plakátu

obr 10a_mucha portrét

ALFONS MUCHA

PRVNÍ SETKÁNÍ MUCHY SE SARAH BERNARDT

obr 10b_mucha atelier

Zima, zimní prázdniny, 1894 Muchův ateliér

Mucha se právě věnuje práci na svém cyklu ilustrací.

obr 10c_sarah

Do ateliéru přichází jedna z největších hereček - Sarah Bernardt. Žádá vytvoření plakátu pro hereckou společnost (Theatre de la Renaissance), která má zahájit svou činnost již za dva týdny! Mucha v tuto chvíli nemá žádnou zkušenost s formou plakátu. Přesto zakázku přijme.

MUCHŮV PLAKÁT GISMONDA

obr 10d_gismonda

- plakát pro divadelní představení Gismonda (děj zasazen do Antiky) 1894
- vylepen byl během silvestrovské noci 1894 – novoroční výlep jako součást reklamy (davy v ulicích)
- je považován za **první manifest nového směru - Secese** (Art Nouvea)
- Mucha zobrazil věhlasnou herečku jako majestátní pannu symbolizující jaro, nadpozemská bytost s tváří božské Sarah

obr 10d_sarah portraits

- herečka Sarah se stala ikonou, uměleckou patronkou tohoto uměleckého směru

- do tohoto plakátu se Sarah Bernhardt samozřejmě okamžitě zamilovala, postava herečky pochopitelně lichotila, herečky bylo v době vzniku 50 let
- herečka podepsala s Muchou smlouvu na 6 let, spolupráce Muchy s divadlem De la Renaissance (tvorba plakátů, ale také návrh kostýmů, pozadí scén)

PLAKÁT = SUVENÝR

- náklad 4000 ks
- plakát se stává okamžitě vyhledávaným artefaktem, sbírkovým předmětem
- kuriozita: tiskárna tajně navýšila náklad a prodala 500 ks prodala --> soudní spor za zpronevěru

DALŠÍ KARIÉRA A. MUCHY

- tato 6letá práce pro divadlo De la Renaissance umožnila Muchovi rozvíjet dále jeho styl, rozvíjet principy a možnosti uměleckého stylu Secese
- přinesl slávu a věhlas svému tvůrci (do dvou let od počátku spolupráce bude Mucha pořádat své sólové výstavy po celém světě)
- Muchovy plakáty se staly tak populární a vyhledávané, že se staly prakticky okamžitě vyhledávaným zbožím jak pro soukromé potěšení, tak pro sběratele umění
  - dobové prameny uvádějí, že lidé byli ochotni i uplatit lepiče plakátů pro získání Muchova artefaktu jakožto výzdobu svého domu)
- Mucha se vždy snažil při vyobrazení Sáry zesílit a umocnit hereččin půvab a krásu
- Mucha taktéž navrhoval herečce design šperků (vyobrazen např náramek opálového hada na plakátě k Médei)
- již roku 1896 vydává Mucha pro veřejnost kalendáře a pohlednice, se svými díly

KOMERČNÍ POLOHA MUCHOVY PRÁCE:

obr 10e_zbozi1

- dále spolupracuje s dalšími a dalšími výrobci zboží, na jeho plakátech se postupně objevují sušenky, šampaňské, cigarety, čokoláda nebo bicykl --> nejrůznější zboží je ovšem vždy doprovázeno figurou ženy!

obr 10e_zbozi2

obr 10e_zbozi3

JINÁ ESTETIKA PLAKÁTU - CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY

obr 10f_dama s kameliemi

- ornament použit jako prvek výstavby plochy a prostoru
- Mucha uvolnil energii a sílu ornamentu
- rozpuštěné vlasy Muchovských žen se rozbíhají do samostatných linií
- na rozdíl od Lautreca používá Mucha nekonkrétní ne-individualizované figury
- figura na plakátě je spíše ikona nebo ideál ženy (u Lautreca se setkáváme s civilní nearanžovaným zjevem modelu bez přikrášení)
- u Muchy vládne ploše přesný rozvrh a pečlivé dekorativní uspořádání všech detailů

INSPIRACE TVORBY

obr 10g_byzanc

- inspirace Byzanci
  - považoval byzantské umění za základ slovanského umění
  - Mucha používal třpytivé „magické“ pozadí, které vidíme na Byzantských ikonách (samotný děj hry Gysmonda se odehrává v Byzanci)

- inspirace ranně křesťanskou architekturou
  - motiv výklenku-niky a motiv ikony s kruhovým emblémem kolem hlavy (propůjčen symbol svatozáře)
- nezvyklá výška protaženého plakátu je zase inspirována japonským svitkem (Kakemono)
  - 1890 navštívil Mucha v Paříži výstavu Japonského umění
  - podlouhlý formát Muchovi umožňoval umístit do něj stojící postavu → Muchovi šlo o vyvolání vznešeného účinku svých plakátů

DÁMA S KAMÉLIEMI

obr 10h_dama s kameliemi

- iluze zářivých hvězd je zde vyjádřena hvězdami ze staniolu, typografie taktéž

MUCHA A TVORBA PRO REKLAMU

- Mucha nerozlišuje mezi krásným uměním a reklamou
- přistupuje k obrazu reklamy jako k autorskému uměleckému dílu
- plakát ovládá žena, ať už to je reklama na mýdlo, parfém, kakao či jízdní kolo → žena jako symbol doby a zvláště pak rozmařilé Paříže
- Mucha je první stylista, první režisér moderní poezie reklamy
- Mucha inscenuje slavnostní výjevy
- plakáty jsou zrcadlem doby - společenská poptávka po luxusním zboží ovlivňuje podobu a náměty plakátů, plakáty zrcadlí vkus ulice
- Muchův plakát zároveň definuje společenská estetická pravidla
- Mucha spoluvytváří styl doby

LOUTREC VS. MUCHA

obr 11a_mucha vs lautrec

civilní a spontánní kresba × pečlivě aranžovaný statický a slavnostní výjev

PLAKÁT NA POČÁTKU 20. STOLETÍ

- kolem roku 1900 už plakáty pokrývají zdi každého většího města
- reklama z konce 19. století zasáhla celou generaci, reklama si již uvědomuje, jak silně dokáže ovlivnit myšlení celé generace
- reklama od nynějška poznamenává ideál doby svou triviálností a moderní banalitou.

obr 12_cokolada

„S reklamou vstupuje do města falešný kult zboží.

Duchovní hodnoty se nahrazují ekonomickými hledisky.

Poprvé se zde hlásá imperativ, že věci znamenají všechno včetně štěstí.”

(autor J. Kroutvor z knihy Poselství ulice)